

ऐतिहासिक पत्रस्तम्भ

खट्वापार तर्फको सुन्याको हालखबर—

श्री १

पाल्हीको दषिन् मिठौरा बजारमा छाउनी पनि
बन्याको छ रसदपनि जमा गर्न लागिरहे छः षटौलि रोजको
६०।७० तयार गर्छ भन्छन्—

गोरषपुरमा टट्टु घोडा. गदाहा. जत्को घरमा छ.
डेडा दोबर मोल दी. परिद मेरो काम परिआउदा.
लेउला. भनि उसैको घर राब्याको छ, घासभुसा पनि जमा
गरिरहेछ. रिसाला पनि आउछ गरे. रसद जमा गन्याको
थियो महेगो. परिदको विक्रि गरि. आज भोली सस्तो भाउ-
मा. परिद गर्न लाग्याको छ भन्छन्—

वस्तिमा. रसद जमा गर्न. माहाजन महाजनहरूलाई
दामदी परिद गराउँछ भन्छन्—

तुलसिपुरमा चनाको भुजा र. गहुँ चनाको पिठो.
१।१ मुरी जान्या वोरामा वाधि जमा गर्न लागिरहेछ घास
होलि सुकाई घास भुसा जमा गर्न लागिरहेछ घोडा
गदाहा पनि डेडा दोबर मोल परिद गर्न लागिरहेछ भन्छन्—
विजयादशमिदेखी. फौज भर्ति गर्नु भनि वल्लामपुरका
राजालाई अंग्रेजबाट चिट्ठी श्रावण मैन्हामा लेखि आयो
भनि निजका सिपाहिहरूले कुरा गर्थ्यो रसद पनि. वल्लाम-
पुराला जमा गर्न लागिरहे छ. हतियारको १=१२० पिल् तुल्सी
पुरका वन कटवागाउ वल्लामपुरका राजा बरयाका. ठाउ-
मा ल्यायो भन्छन्—

हरकारा दमुवावस्ति नरपतिचले ल्यायाको षवर—
उप्रान्तः हामिहरू हरिद्वार नमुदै लाठ साहेव साहानपुर
देखि उठी चैत्रको २५ दिन जादा सुगाठोर पुग्थान् कनषल्
मा भारामल् डिल्लीवाल्सिका कोठिमा सुन्याको षवर
लाठ साहेवले सारा हिन्दुस्थानको सयेल गरि. लषनौ राम-
पूर फर्कावाद भरथपुर. आगरा मथुरा दिलित मेरट्ट यो सबै
जगा पुगि साहानपुरको पनि गरि सुगाठोर पुग्था नजर
मेनामा ६०।५० हाति हज्जार बाह्रसय घोडा चालिस्. पचास्
लाष रुपैया जमा भये छः लाठ साहेवको साथमा पंजर पुगं-
ज्यालसम्म लाष डेढ लाख मानिस असवाफको मिड थियो ।
पाँहडमा अनाजको संभार पुगेन भनानिमित्तै सबैलाई विदा दि
जगा जगाका वकिलहरू मात्रै साथमा छुँ अलषनंदा पशुम
सतरुद्रापूर्वका रजौटाहरू सबै सुगा ठोरमा भेला भयाका
छन्. दुनिजाको बोलि भन्या सिहसित हंगना होला भन्छन्
२।३ वर्ष भन्या हंगना हुन्या डवल देखिदैन् अभिन्तर यो
बर्षा सुगा ठोरको स्वामुलिको टिपामा छाउनि गरि सत
रुद्रापारका सबै राजा रजौटा हात गरि धर्मकवोल् गन्या-
डवल्ल. सिहतरफको षवर लाठ ताहा आयेर बस्यो मसंग
इतराजि गर्छ कि भनि जंगिअत्राव सबै थोक तयारि गरि
रंजितसि लाहुरैमा बस्यको छ । आपना पहाडका राजा
रजौटा सबैलाई डाकि लापुरमा लत्राउन लागिरहेछ. कत्रिलको
महन् पाई पेसौर ठडियो थ्यो. सेरसि तारासि फौज लिल

चाहा गै लडाई गरि फर्तै गन्या गुहारि दिन आया का र पेसोर का गरि ४।५ हजार मारियो ७।८सय तिहको पनि घेत रह्यो लडाञ्जि सिंहले जित्यो पेसोरमा लडाञ्जि हुदा पस्मनामेवा पनि थोरै आयो चैत्रको १० दिन जाँदा दौलथ राम सिधि-जामन्यो भन्या समाचार आइरहेछ यो कुरा साचो रहेछ भन्या लाठसाहेव पनि सुगाठोरवाट फर्कि भालेर जान्छ कि कसो गर्छ भन्या भनि कह्या शुभं—

अर्जो—

उपान्त वामिद डामु, अलमुडा सम्म, षेष्वर बुद्ध नमनि मानिस पठायाको छु, जोषेष्वर आउला, वामिदका चरणारवृन्दमा लेषीच ढाई षठाउला, भनि अवि अर्जो लेषी चढाइ पठायाको थिजाँ, निज अलमुडासम्म षवर, घुम्न गयाका, मानिसले ल्यायाको षवर, कुमाउ पटालयेन-पल्टन् दाङ देउपुरिको षुनार भंन्या जगासम्म, पुग्याको रहेछ, ताहाबाट फर्कि अलमुडामा आइ वस्याको छ श्री वैशाषमैनामा, अंरेजको लाठसाहेव स्मेत् २२ पल्टनलषनौमा उमा भै, धगरा भंन्या गंगापार गै ठाउ ठाउमा नवाफसग फाटफु लडाञ्जी भये छ र अंरेजले १२ पल्टन नानपारामा वसाई अरू पल्टन् आफना आफना छाउनीमा जाउ भनि लाठसाहेवले हुकुं दियो १२ पल्टन नानपारामा वस्या तिनै १२ पल्टन् संग नत्राफको लडाञ्जी भयेछ, नवाफको १४ तोप् अंरेजले लुटिलि राडतिपार, तुलसिपुरका, जिल्लामा निज १२ पल्टन वस्याको छ आजतलक् लडाइहुन्दैछ भन्छन श्री तोलियामा वस्याका नवाफका फौजवाट डिःलीका वादसाहका, जेठा छोरा, बाबु नानक छुट्टीयेर, सातसय सवार साथमा ली इटाया भंन्या जगामा अंरेजको १ पल्टन हानेर कावेलवट

शाहसंग मिलन काविल गया श्री अंरेजको सितपुर वस्याको छयासठ् पल्टन् पूर्व तरफ घगरा भंन्या नदिका तिरमा गयो, घर षजना र सवै असवाथ पूर्वतरफ लेजानलाग्धाको छ, श्री १००० जवान गल्जा जमाउन आयाको राइसाहेव सौरमा वस्याको थियो: गल्लामा, भति गन्याका ३ सय-जवान टुटफूट भयाका पल्टन्मा मति गर्न पठाइ दियो, निज राइसाहेव पनि २।४ दिनमा, देसतर्फ आउंछ, श्रीतआ हातहतियार' हामिलाई देउ भनि अंरेजले पटेलाका राजालाई चिठी लेखि पठायेछ र हात हतियार तलाई दिदौन, तसग लडी, मुलुक समेत, छोडनु पन्या छोडुंला, यसै भन्या, हाम्रा हात हतियार दिदौन, भनि, जवाप दियाको छ भन्या षवर सुनिञ्च, श्री नानारार्ई को वजीर हिरासिले दषिन वाट फौज ल्याई भालोयेरना लाम बाधेको छ, पश्चोमवाट अंरेजको फौजपनि, भालियेर जाँछ भन्या सुनिन्छ भन्या षवर ल्यायो, षवर बुभन्या मांछे हाअ्र वैतडोको रजवार हो, पारि अंरेजसग, रहन्या मान्छे संग जान पैचान भयाको उसैले, तहकात बुभिल्यायाको षवर हो भनि भन्छ आफूने पाया सुन्याको षवर—१—का चरणकमलमा लेषी चढाई पठाउन्या हो भनि लेषि चढाइ पठायाको छु—नजमैं बक्सी जाहेर होला—२—को अत्रतार—३—समान सकल मुलुकमा—१—उदयमैं सकल मुलुकको पालना गरि वक्त्रनु भयाको छ ।—१—को धमान गरि गौडामा वस्याको छु, मेरा सर्व कुराको हविगत सर्वज चरणकमलमा जाहेरछ, ज्यादा गायको छेमकुशल मलाई करुणा कृपाका सुदृष्टिपात रहदैरह्या, कृत कृत्यमे, सिचा सिर चढाइ काम गरुना, लेषदामा उचनोव परेको छेमा र-हिबक्सी जाला—

श्री १

गढको वनगढबस्या. कायत छितापुरको हवदको
वल्लमेटर दुसरा रजमट. ग्राण्डर कंपनीको सिपाहि. हिरासि-
ले मुखज मान विस्तार गन्याको-----

६५ सालका फागुन महिनादेखी काविलको चार-
वादसाहको १ वाइजह, जवान् मंगल संग फिरंगिको बड-
लाठसाहेबले अषतियारिमे लडाञ्जी जेरि लडाई गर्दा १ लाख
३४ हजार फिरंगीका फौजमा १६ जनेल १८ कनत ३०
मेजर २५ लप्टेन १३ कपतान १७ सुवेदार ३ जमादार ६
सार्जन मेजर गिरानि. ५ कोटमस्तर ५ वाजावाला हरिड
लाठ गिरानुका गोरा सिपाहि ६ हजार लडाई भित्र मन्था-
छन्. तैपनि. लडाञ्जी नछोदी लड्दा ६६ सालका भदौ
महिनाकादिन १५ जादा अंग्रेज वाहादुरको जित भै काविल
किल्ला बौहाल गरि सरभयाको अयन हाम्रापलटनमा साहेब-
का मुख देषि मैले सुन्याको हो काविलकिल्ला सर भया पछि.
षन्दारमा अहि ज्यान मंगलवादसाहासंग लडाञ्जि जो-
रियाके छ. कंगु १२ ली. येहि बडासाहेब बस्याके छ. तस्-
लाई षर्चनिमित्त निरठका जनेल रामजि साहेबवाट जनेल
२ अजितन १ कंपनी २ साथलाई. वडावक्सवान् वाट कल-
दर रुपैया १८ लाख पठायाको. सिर्धना पुग्यामा सेरभारा-
मंगलसिले डाकु परेछ र जनेल २ अजितन १ सरि'इनका-
सिर साथमा ली लुटीले गयेछ सोप हि कोही भाग्या. कोहि
मारियाछन् र. यहिहवाल जाहातहिका साहेबहरू सितपुग्
दा सुलतापुरको असवारि पल्टन् ३ हजार. छितापुरको-
कलटर कपतान हालनको पकम्पनि बाबु गठको सेषकलं
धरको ६ कंपनी सिषीलाको बालु साहेबको १ पल्टन्
नसिरावादको कपतान राटन् साहेबको ७ कम्पनि कैथा
छाउनि कोरापट साहेबको ४ कंपनी लषनौ नवापका

सिपाही १ हजार हात्ति १५० जम्मा जवान सवारिसमेत्
७२०० हात्ती १५० ले सामेल भै डाकु पैल्याइ नवापको
राज पाटनदेविदेषि पशुम ४० कोस् चर्धा जंगलमा घेरादि
राष्याको वाहादेषि उमकी डाकुको लस्कर सुनारिको
गोड्धीइ जंगलमा २ दिन वसी कुसुम मेढी जंगलमा
गयेछ ६ जवान सिपाहिलाई चिवा जाउ भनि साहेबहरूले
षटाउँदा हाभी गञ्जीर फक्कीरि भेष गन्याका ४ सय समेत
जम्मा १५०० उत्रा डिल् भयाका पंच हतियार वाष्याका
येकामाथी तीन जना लाभ्या पनि आटी नस्कुना येस्ता
लायक डाकुका लस्कर कुनुमेढि जंगलमा बस्याको देषि
फिरि साहेबहरूसंग विन्ति गन्यो. साहेबहरूबाट त्यो जंगल्
कस्को हो भनि तुलसीपुन्या राजासंग सोध्दा गोर्षावाहा-
दुरको लगाको जंगल हो भनि राजाले विन्तिगर्दा चोरको
गोर्षा राजमा क्या निसाव छ भनि सबै साहेबहरूले सोधदा
चोरको ज्यान् मान्थ्यो निसापछ भनि राजाले विन्ति गन्यार
साहेबहरू वसि नेपाललाई चिठि लेषी आपना आपना ठाउमा
गथार्पाछ. लषनौका बडासाहेबसग नेपालबाट आयाका तिम्ही-
हरू लाइ जोकाम चाहिन्छ. पाल्पाकाजि रणादल पाँडेसंग लेषी
पठाउनु र काम पुगन्या छ. भन्थ्यो वेहोराका लालमोहर
२ हाम्रा साहेबसंग आउँदा साहेबले मोहर हेरि ३ हजार
रुपैया नजर प्रवाना समेतली तंजा भनि मलाइ षटाउ
दा वर्षायाम डाँकुको भय रुपैया लैजान सक्तिन परवाना
मात्र लेगी जोवाप ली आउँजा भनि मैले विन्ति गन्या र
कलटर कपता नहालन साहेबले छितापुरवाट परवाना लेषी
अदालथको बर्कंदाज भागीरथ साथ गरिदि पाल्पाकाजि-
साहेबका नामको परवाना हो पुन्याइ विन्ती गरि जवाप लि
चाँडो आउनु भनि हामिलाइ अह्लाइ चिठ्ठी पठायाका हुन्.
यो चिठीको जवाप लषनौका बडासाहेबका पास पुग्या
हाम्रा साहेबसंग पुगछ आजकाल पनि डाकुले आपना जीकुका
गाउविराउलुट्टुपिट् गर्दैथ्य भन्यो. शुभम्-----

हाति ६ चादिका हौदासमेत कार्चुपि भुल घोडाको रथ १ वयेलको रथ १ कार्चुपि काम गन्याका १०१ घोडालाई चाडिका हँकल जतिरकम कपडा उत्तिरकम् एक सय एक जति भादा दिया सुनका फिकडानी समेत सुनका दिया यो सब रकम हाति समेत आफना हवेली देखि बाहीर फिजि द्रिया चारै तरफ सिपाहि राखि द्रिया घोडाप्रभृति सब बाहि राख्या र दुनियालाई देखाया फेरि नौनीहाल सिलाई भन्या यो सब कारखाना मैले हजुरलाई चह्याया भन्या नौनीहालसिगले आफना मानिसलाई उठाउ भन्या र श्यामसिगले भन्या दिन त मैले हजुरलाई चह्यायाँ तर रणजितसिले नदेखी नउठाउ भन्या उठाउन दिएनं फेरि रणजितसि र लाठशाहवसग सवारि भई सर्दार श्यामसिगले दीया माल घटीभर हाति थामी रणजितसिले लाठलाई देखाया लाठले देखा र मुखमा अरुलो हाली लाठ

गयो. तसर्थ श्यामसिको बहुत बढाई भयो सवैले आस्त्रयं मान्या एतिको दौलथ दिया र छोरिलाई नालकिमा चढाई अनमाई दियो र नौनिहालसि तिनै रानीलाई अम्बर सहर फिन्या रणजितसि प्रभृति सब सजारहरू र फिरंगीलाई हर उतै वाट गया म पनि अजि लेखना निमित्त अम्बर शहर फिरि आया अब लाहुर जान्छु फिरंगीको विदाई हेर्न वाकि सब विस्तार चरणमा आई गरूजा मैले चाडै आउन पर्छकी २।४ मेन्हाबस्तु जो आज्ञा आउँछ सोगरुजा जाना-जान माफि विन्ति इति संस्वा १८३३ साल मिति फाल्गुन शुदि ५ रोज ७ भोकाम अम्बर सहर आलु वालेके कटरे शुभम्—

केशरसिराहुको सलाम सतम्